

8. Українська мова. 5-9 класи : програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. К. : Видавничий дім «Освіта», 2013 (зі змінами), затверджена Наказом МОН України від 07.06.2017 № 804.

*Посна Людмила,
викладач кафедри освітніх та інформаційних технологій
комунального закладу Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
м. Суми*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ

Постановка проблеми. Сучасні зміни в освіті зробили актуальним звернення педагогів до проблем застосування активних та інтерактивних методів навчання. Інтерактивні технології навчання створюють необхідні умови для розвитку й виховання в учнів загальнолюдських цінностей життєвої позиції.

Аналіз останніх досліджень. Використання інтерактивних технологій як основної складової процесу співнавчання, взаємонавчання учня і вчителя розглядають О. Гофлер, К. Поппер, К. Роджерс, Р. Барт, К. Баханнов, В. Паламарчук, Д. Румянцева, О. Антипова, М. Курщина, О. Пометун, Л. Пироженко. Ідеї щодо народності виховання у контексті співпраці знайшли своє відображення у працях В. Афанасьєва, Г. Волкова, М. Кузьміна, В. Коротова, І. Валєєва та ін. Над вихованням національної свідомості трудяться О. Зарівна, Д. Мубінова та В. Абелян. Питаннями реформування системи освіти та інноваційними тенденціями в ній займаються В. Андрущенко, Т. Воробйова, Л. Даниленко, М. Данько, В. Довбищенко, І. Зязюн, Н. Кузьміна, О. Матвієнко, Н. Федорова, Л. Федулова, Р. Хмелюк та ін. Ми бачимо, що в наш час, використання інтерактивних технологій як основної складової процесу виховання учнів в умовах навчального закладу є вкрай важливим та актуальним, а тому хочемо розглянути доцільність і специфіку упровадження інноваційних технологій навчання на уроках з української літератури як основної складової процесу виховання сучасної особистості.

Метою даної статті є обґрунтування актуальності впровадження інтерактивних технологій навчання на уроках з української літератури як основної складової процесу виховання сучасної особистості і розкриття методики проведення інтерактивних уроків.

Виклад основного матеріалу. Особливістю інтерактивного навчання є підготовка молоді людини до життя і громадянської активності в громадянському суспільстві і демократичній правовій державі на уроках з будь-якого предмета програми. Це вимагає активізації навчальних можливостей учнів замість переказування абстрактної, «готової» інформації, відірваної від їхнього життя і суспільного досвіду. Уроки також повинні надати учням основні пізнавальні та громадянські вміння, а також навички і зразки поведінки [2, с. 128].

Уроки мають захоплювати учнів, пробуджувати у них інтерес та мотивацію, навчати самостійному мисленню та діям. Ефективність і сила впливу на емоції та свідомість учнів у великій мірі залежать від умінь і стилю роботи вчителя.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків, які були реалізовані при викладенні її орієнтовного варіанта у цій статті. Як правило, структура таких уроків складається з п'яти елементів:

- а) мотивація;
- б) оголошення, представлення теми та очікуваних навчальних результатів;
- в) надання необхідної інформації;
- г) інтерактивна вправа – основна частина уроку;
- д) підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

Інтерактивне навчання – це діалогове навчання, яке заперечує домінування як однієї людини, що виступає, так і однієї думки над іншою.

Воно передбачає постійну, активну взаємодію, взаєморозуміння вчителя й усіх учнів класу – учасників процесу навчання; розв'язання загальних, але значущих для кожного учасника завдань, проблем; рівноправність учителя й учнів як суб'єктів навчального процесу.

Інтерактивне навчання має на меті:

- створення умов для залучення всіх учнів класу до процесу пізнання;

- надання можливості кожному учню розуміти, що він знає і думає, та рефлексувати із цього приводу;
- вироблення життєвих цінностей;
- створення атмосфери співпраці, взаємодії;
- розвиток комунікативних якостей і здібностей;
- створення комфортних умов навчання, які б викликали в кожного учня відчуття своєї успішності, інтелектуальної спроможності, захищеності, неповторності, значущості.

Розглянемо кожен з цих елементів ґрунтовніше, аналізуючи методика його відтворення в рамках уроків з різних предметів. Понад 2400 років тому Конфуцій сказав:

Те, що я чую, я забуваю. Те, що я бачу, я пам'ятаю, Те, що я роблю, я розумію.

Ці три твердження обґрунтовують необхідність використання активних методів навчання. Дещо змінивши слова великого китайського педагога, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання:

Те, що я чую, я забуваю.

Те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю,

Те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти.

Коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок.

Коли я передаю знання іншим, я стаю майстром [1, с. 5].

Серед ефективних методів навчання, котрі, на нашу думку, доцільно використовувати при викладанні літератури, є наступні: «мозковий штурм», робота в парах, «навчальна співпраця», обговорення проблеми у формі дебатів, дискусія, парламентські слухання, моделювання конкретних ситуацій тощо.

Як уже згадувалось, альтернативою традиційному навчанню є навчання інноваційне.

Під інноваціями у навчанні розуміють (у широкому значенні) процес створення і поширення нових засобів (нововведень) для розв'язання тих педагогічних проблем, що досі вирішувалися якось інакше, а також результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних розв'язань різноманітних проблем.

Поряд з поняттям інновації у навчанні вживається термін інноваційне навчання – навчання, спрямоване на розвиток здібностей учнів до спільної діяльності в нових ситуаціях.

Мету інноваційного навчання філософ К. Поппер визначив двома словами: «Не зашкодь». На думку прихильників інноваційного навчання, освіта схожа на фізичне зростання. Вона відбувається в результаті спілкування (на заняттях літератури, зокрема, це ще й спілкування з авторами творів, що вивчаються, та героями цих творів) і ґрунтується на самовизначенні. «Не так важливо вчити дітей, – наголошує К. Роджерс, – як важливо створити ситуацію, в якій дитина просто могла б учитися сама і робила б це з задоволенням».в інноваційному навчанні головною дійовою особою є учень, що і є принциповою відмінністю такого навчання від традиційного.

Американський педагог Р. Барт зауважував, що інноваційне навчання базується на принципово відмінних уявленнях про дітей і знання. «Ми повинні стати на місце дитини й виходити з цього. Не програми, а вона повинна визначити як якість, так і кількість навчання» (Дж. Дьюї).

Зовсім іншу роль в інноваційному навчанні відіграє вчитель. Він, за словами К. Роджерса, сходить з п'єдестала, стає одним із тих, хто допомагає вчитися, і вчиться сам у тих, кому допомагає.

В інноваційному навчанні на перший план висуваються творчі й продуктивні завдання, що визначають суть та мотиви вибору навчання репродуктивних завдань. Перевага надається таким формам взаємодії, що забезпечують високий рівень активності кожного учня, максимальне включення його досвіду [4, с. 204].

Ціла низка проблем стримує впровадження інноваційного навчання в систему освіти.

Вихід з такої ситуації, як стверджує К. Баханнов, вчителі знаходять у способах пристосувати широковідомі організаційні форми навчання до нового освітнього змісту та нових дидактичних ідей. У результаті цього з'явився нестандартний, нетрадиційний урок.

У період духовного відродження української нації, коли українська мова одержала статус державної, закріплений Конституцією України, перед суспільством постала потреба приведення у відповідність до нових соціальних умов його розвитку всі системи народної освіти. Рідна мова вийшла за межі провінційності й стала засобом міждержавного спілкування; в програму з літератури введено творчість письменників, про яких замовчували; над літературними процесами в Україні, нарешті, піднято завісу. Українська література й мова, зрештою, як і будь-яка інша національна література – це природна форма духовного вияву і самореалізації нації, тому має свої національні особливості й національні ідеї, що і повинно стати предметом процесу втілення української

літератури у виховних потенціал. Це досить складні питання та проблеми, і вони вимагають диференційованого підходу до вибору змісту, форм і методів навчання. Цьому певною мірою сприяє впровадження у навчально-виховний процес нетрадиційних, нестандартних форм проведення занять та модульного навчання в діалектичній єдності історико-літературних, теоретичних та науково-методичних складових. Викладання літератури зорієнтоване не лише на її художньо-естетичний, а й етичний, філософський, психологічний потенціал.

Під поняттям нетрадиційний урок, що з'явилося у вітчизняній лінгвопедагогіці у другій половині вісімдесятих років ХХ ст., розуміють оригінальну форму навчання, що допомагає викладачеві уникнути одноманітності і шаблонності, ширше застосовувати ефективні методи і прийоми в процесі засвоєння учнями нових знань зі шкільних предметів та формування їх творчих здібностей. Коли ми говоримо про нестандартний урок, то маємо на увазі імпровізаційне навчальне заняття, що має нетрадиційну (невстановлену) структуру й специфічну цільову установку [5, с. 13-15].

Найбільш вдалою на сьогодні вважається класифікація нових форм, запропонована дитдактами (Паламарчук В. Ф., Румянцева Д. М., Антипова О. Й. У пошуках нестандартного уроку. – Радянська школа, №1). Вони розрізняють два аспекти цього педагогічного явища:

- поєднання різних форм навчання в певну нову структуру (урок-диспут, урок-екскурсія, урок-лекція, урок-семинар);
- власне нестандартні уроки як складову певних моделей і технологій (інтегровані, бінарні, театралізовані та інші) [5, с. 16-17].

Види нетрадиційних уроків: урок-філософське дослідження з елементами інсценізації, урок-пошук істини, урок-аукціон, урок-обмін інформацією, урок-гра, урок-огляд знань, узагальнюючий урок з теми (розділу), урок-диспут, урок-рольова гра, урок-прес-конференція.

Уроки філософського дослідження психології людських почуттів допомагають учням шляхом філософського аналізу розкрити глибину і красу людських почуттів, перемогу добра над злом, сприяють духовному збагаченню, розкривають гармонію людської душі з природою. Через глибокий психологічний аналіз героїв, форму і зміст твору, авторську позицію вони підкреслюють причетність кожного з нас до народження краси та її руйнування. Одним з таких є урок за драмою-феєрією Лесі Українки «Лісова пісня»:

«... Не зневажай душі своєї цвіту...». У ньому органічно переплетені пісня, роздуми вчителів і учнів, робота з текстом, монолог і діалог, демонстрація, розгляд ілюстрацій, диспут [6, с. 96].

Використання нових інформаційних технологій у навчально-педагогічному процесі становить якісно новий етап в теорії та практиці педагогіки. Передача знань є складовою частиною педагогічного процесу, тому застосування новітніх технологій у галузі освіти зумовлене двома чинниками. По-перше, необхідністю підготувати учня до самостійної роботи, по-друге, необхідністю ефективної передачі знань від вчителя до учня.

Впродовж навчання в школі кожен учень має не лише здобути знання, але й сформуватись як особистість. Тому уроки-пам'яті мають важливе значення у вихованні молодого покоління.

В цьому плані є досить містким та вдячним матеріалом для формування у молодого покоління почуття національної гідності, причетності до національної історії художня творчість відомого поета-земляка Василя Стуса [3, с. 15].

Висновки. Розвиток творчого потенціалу людини трактується сьогодні як основне завдання навчального закладу. Для його реалізації потрібно розглянути слухача не як суму зовнішніх впливів, а як дійсну, активну, діяльну істоту. У цьому основна суть перебудови навчально-виховного процесу. Слухач в післядипломній освіті – це не об'єкт, а насамперед творець свого власного «Я». Отож головним для викладача стає залучення слухача до процесу пошуку, коли пошук стає точкою відліку і руху у часі і просторі відносно себе самого. Забезпечити самореалізацію свого життя слухачеві зараз допомагають в тому числі і нетрадиційні заняття, саме вони сприяють формуванню того чи іншого ідеалу, відкривають безмежний світ, в якому можна працювати над собою – набувати знання, розвивати самоаналіз, допомагають відкрити і вирішити для себе питання: що я вмю, що я можу? А відтак і – хто я? Для чого я в цьому світі?

Нетрадиційні заняття – не самоціль (як, зрештою, і всі інноваційні заняття). Це лише засіб для досягнення тієї атмосфери, що найкраще сприяє співробітництву, порозумінню і доброзичливості, надає можливості дійсно реалізувати особистісно-орієнтоване навчання.

Список використаних джерел

1. Варзацька ЛІ Інтерактивні методи навчання: лінгводидактичні засади. *Дивослово*. 2005. №2. С. 5–9.
2. Дем'янова С. О. Інноваційні технології та сучасний урок літератури. К.: Шкільна освіта, 2006. 128 с.

3. Курщина М. Інтерактивні технології в розвитку творчих здібностей. *Освіта*. 2005. № 9. С. 15.
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. К. : Освіта, 2005. 204 с.
5. Скубашевська О. Необхідність і реалії інноваційного розвитку освіти. *Вища освіта України*. 2007. № 3. С. 13–17.
6. Щербина В. Г. Інтерактивні технології на уроках української мови та літератури. Х. : Основа, 2005. 96 с.

*Пришлюк Алла,
вчитель-методист,
заступник директора
з навчально-виховної роботи,
Жашківської спеціалізованої школи № 1
з поглибленим вивченням окремих предметів
Жашківської міської ради
Черкаської області*

УСПІШНИЙ ВЧИТЕЛЬ – ТВОРЧІСТЬ, ЩО СТАЛА ПРОФЕСІЄЮ

Постановка проблеми. На сьогоднішній, «бурхливий», день розвитку шкільної освіти найбільш характерною ознакою є підвищення компетентності сучасного педагога. Зростає, звичайно, і роль умінь не тільки отримувати освіту, а й переробляти отриману інформацію, уміння застосовувати її для індивідуального розвитку, для самовдосконалення. Наша Україна крокує шляхом реформ. І реформа, на мою думку, середньої освіти орієнтована на успішного випускника, який по закінченню школи є всебічно розвинутою особистістю, здатною до критичного мислення, є патріотом з активною життєвою позицією, інноватором, здатним змінювати навколишній світ, а головне – вчитися все життя.

Виклад основного матеріалу. Сучасна школа потребує сучасного вчителя. Запитаєте: «А яким має бути цей вчитель?» І відразу чуємо: компетентним, інтелігентним, креативним, оптимістичним, творчим, гуманним... Письменниця Лідія Гінзбург писала: «Високий професіоналізм – це творчість, що стала професією.» Як ми розуміємо слово «професіоналізм»? Спочатку я звернулася до тлумачного словника.

Професіоналізм – це поєднання компетенцій, що допомагають реалізації професійної діяльності учителя в сучасних соціальних та економічних умовах, застосовувати їх для підвищення якісної освіти та творчого розвитку учнів.

На мою думку, якість освіти нерозривно пов'язана з якісними показниками вчительської діяльності. Ефективність праці педагога залежить не тільки від професійної підготовки, але й від інших сучасних компонентів професіоналізму. Важко не погодитися, але саме тому на етапі модернізації сучасної освіти у нашій державі особливої актуальності і гостроти набувають питання підвищення й розвитку професійної компетентності учителя. Те, що було «вчора» професіоналізмом, «сьогодні» потребує самореалізації, самовдосконалення особистості педагога. [2]

На мою думку, в системі професійної підготовки вчителя важливим є також процес професійної компетентності та культури. Педагог має особливим чином поєднувати практичні та наукові знання, метою яких є розв'язувати педагогічні завдання. Можна виокремити кілька ознак компетентності учителя:

- ✓ здатність до подальшого самовдосконалення, самопроєктування;
- ✓ готовність до інноваційної діяльності;
- ✓ вміння застосовувати набуті знання на практиці;
- ✓ вміння сприймати та розрізняти критику, пораду та підтримку.

Варто погодитися з тим, що основою ефективної педагогічної діяльності є «я – концепція» учителя. Чому? Тому, що має бути прийняття себе, розуміння себе, уміння чути себе. [2] І лише так буде забезпечена соціально-педагогічна умова зміцнення та збереження самовдосконалення та самореалізації учителя.

Я вважаю, що зміни, які відбуваються у сучасній світовій спільноті, висувають все нові і нові ідеї до існуючої освіти. Що слід розуміти? Це є «джерела» навчальної та виховної діяльності, які і саме є об'єктом соціального формування. Для того, щоб зміни були спрямовані у відповідне русло, на мою думку, потрібно «керувати» процесом, поновлювати його новими ідеями, технологіями, сприяти